Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 8 listopada 2012 r.*

Artykuły 20 TFUE i 21 TFUE — Karta praw podstawowych Unii Europejskiej — Artykuł 51 — Dyrektywa 2003/109/WE — Obywatele państw trzecich — Prawo pobytu w państwie członkowskim — Dyrektywa 2004/38/WE — Obywatele państw trzecich będący członkami rodziny obywateli Unii — Obywatel państwa trzeciego, który nie towarzyszy obywatelowi Unii w przyjmującym państwie członkowskim ani do niego nie dołącza, lecz pozostaje w państwie członkowskim pochodzenia obywatela — Prawo pobytu obywatela państwa trzeciego w państwie członkowskim pochodzenia obywatela przebywającego w innym państwie członkowskim — Obywatelstwo Unii — Prawa podstawowe

W sprawie C-40/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg (Niemcy) postanowieniem z dnia 20 stycznia 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 28 stycznia 2011 r., w postępowaniu:

Yoshikazu Iida

przeciwko

Stadt Ulm,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta (sprawozdawca), pełniąca obowiązki prezesa trzeciej izby, K. Lenaerts, E. Juhász, T. von Danwitz i D. Šváby, sędziowie,

rzecznik generalny: V. Trstenjak,

sekretarz: A. Impellizzeri, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 22 marca 2012 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Y. Iidy przez T. Oberhäusera i W. Weha, Rechtsanwälte,

— w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego i A. Wiedmann, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu belgijskiego przez L. Van den Broeck i C. Pochet, działające w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: niemiecki.

— w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka i J. Vláčila, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu duńskiego przez C.H. Vanga, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez L. D'Ascię avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu niderlandzkiego przez C. Wissels, M.K. Bulterman i J. Langera, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu polskiego przez M. Szpunara, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez S. Hathawaya, a następnie przez A. Robinsona, działających w charakterze pełnomocników, wspieranych przez R. Palmera, barrister,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez C. Tufvesson i H. Krämera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 maja 2012 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni postanowień prawa Unii regulujących prawo pobytu obywateli państw trzecich w państwach członkowskich oraz obywatelstwa Unii.

2 Niniejszy wniosek został przedstawiony w ramach sporu między Y. Iidą a Stadt Ulm wynikłego z odmowy przez to ostatnie przyznania Y. Iidzie prawa do pobytu w Niemczech na podstawie dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77) i wydania mu z tego tytułu karty pobytu.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2003/109/WE

3 Artykuł 1 lit. a) dyrektywy Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotyczącej statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi (Dz.U. L 16, s. 44), zatytułowany „Przedmiot", stanowi:

„Niniejsza dyrektywa określa:

a) warunki przyznawania i cofania statusu rezydenta długoterminowego udzielanego przez państwo członkowskie obywatelom państw trzecich legalnie zamieszkującym na jego terytorium, jak również prawa związane z tym statusem; […]".

4 Artykuł 3 tej dyrektywy, zatytułowany „Zakres”, stanowi w swych ust. 1 i 2:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się do obywateli państw trzecich legalnie zamieszkujących na terytorium państwa członkowskiego.

2. Niniejszej dyrektywy nie stosuje się do obywateli państw trzecich, którzy:

a) zamieszkują w celu odbycia studiów lub kształcenia zawodowego;

b) są uprawnieni do zamieszkiwania w państwie członkowskim ze względu na ochronę czasową lub złożyli wniosek o wydanie zezwolenia na pobyt na tej podstawie i oczekują na wydanie decyzji dotyczącej ich statusu;

c) są uprawnieni do zamieszkania w państwie członkowskim na podstawie uzupełniającej formy ochrony zgodnie z zobowiązaniami międzynarodowymi, ustawodawstwem krajowym lub praktyką państw członkowskich lub złożyli wniosek o wydanie zezwolenia na pobyt na tej podstawie i oczekują na wydanie decyzji dotyczącej ich statusu;

d) są uchodźcami lub złożyli wniosek o przyznanie statusu uchodźcy, który to wniosek nie został jeszcze rozpatrzony w formie decyzji ostatecznej;

e) zamieszkują jedynie tymczasowo jako au pair lub pracownicy sezonowi, lub jako pracownicy oddelegowani przez usługodawcę do celów świadczenia usług transgranicznych, lub jako usługodawcy świadczący usługi transgraniczne, lub w przypadkach, w których ich zezwolenie na pobyt zostało formalnie ograniczone;

f) posiadają status prawny regulowany przez Konwencję wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych z 1961 r., Konwencję wiedeńską o stosunkach konsularnych z 1963 r., Konwencję z 1969 r. o misjach specjalnych lub przez Konwencję wiedeńską o przedstawicielstwach państw w ich stosunkach z organizacjami międzynarodowymi o charakterze powszechnym z 1975 r.”.

5 Artykuł 4 ust. 1 wspomnianej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie przyznają status rezydenta długoterminowego obywatelom państw trzecich, którzy zamieszkiwali legalnie i nieprzerwanie na ich terytorium przez okres pięciu lat, bezpośrednio poprzedzający złożenie właściwego wniosku”.

6 Artykuł 5 dyrektywy 2003/109, zatytułowany „Warunki uzyskania statusu rezydenta długoterminowego”, przewiduje:

„1. Państwa członkowskie żądają od obywateli państw trzecich przedstawienia dowodów, że posiadają oni, w odniesieniu do siebie i do członków swoich rodzin pozostających na ich utrzymaniu:

a) stałe i regularne dochody wystarczające do utrzymania danej osoby i członków jej rodziny, bez konieczności korzystania z systemu pomocy społecznej danego państwa członkowskiego. Państwa członkowskie oceniają te dochody pod względem charakteru i regularności oraz mogą wziąć pod uwagę poziom minimalnych płac i rent lub emerytur przed złożeniem wniosku o przyznanie statusu rezydenta długoterminowego;

b) ubezpieczenie zdrowotne w odniesieniu do wszystkich ryzyk normalnie pokrywanych dla obywateli w danym państwie członkowskim.

2. Państwa członkowskie mogą zażądać od obywateli państwa trzeciego, aby spełniali oni warunki integracji, zgodnie z prawem krajowym”.

7 Artykuł 7 dyrektywy 2003/109, opatrzony tytułem „Uzyskanie statusu rezydenta długoterminowego”, stanowi w swych ust. 1 i 3:

„1. W celu uzyskania statusu rezydenta długoterminowego dany obywatel państwa trzeciego składa wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego, w którym zamieszkuje. Do wniosku dołącza się dokumenty określone w prawie krajowym, potwierdzające, że wnioskodawca spełnia warunki określone w art. 4 i 5, jak również, jeżeli wymagane, ważny dokument podróży lub jego uwierzytelniony odpis.

Dowodami, o których mowa w akapicie pierwszym, mogą być także dokumenty potwierdzające posiadanie odpowiednich warunków mieszkaniowych.

[…]

3. Jeżeli warunki przewidziane w art. 4 i 5 są spełnione, a dana osoba nie stanowi zagrożenia w rozumieniu art. 6, dane państwo członkowskie przyznaje obywatelowi państwa trzeciego status rezydenta długoterminowego”.

8 Artykuł 8 tej dyrektywy, zatytułowany „Zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE”, przewiduje w swych ust. 1 i 2:

„1. Status rezydenta długoterminowego ma charakter stały, z zastrzeżeniem art. 9.

2. Państwa członkowskie wydają rezydentowi długoterminowemu zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE. Zezwolenie jest ważne przez co najmniej pięć lat i podlega automatycznemu odnowieniu z chwilą jego wygaśnięcia, na podstawie wniosku, jeżeli wniosek taki jest wymagany”.

Dyrektywa 2004/38

9 Rozdział I dyrektywy 2004/38, opatrzony tytułem „Przepisy ogólne”, zawiera art. 1–3.

10 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

1) »obywatel Unii« oznacza każdą osobę mającą obywatelstwo państwa członkowskiego;

2) »członek rodziny« oznacza:

a) współmałżonka;

b) partnera, z którym obywatel Unii zawarł zarejestrowany związek partnerski, na podstawie ustawodawstwa danego państwa członkowskiego, jeżeli ustawodawstwo przyjmującego państwa członkowskiego uznaje równoważność między zarejestrowanym związkiem partnerskim a małżeństwem, oraz zgodnie z warunkami ustanowionymi w odpowiednim ustawodawstwie przyjmującego państwa członkowskiego;

c) bezpośrednich zstępnych, którzy nie ukończyli dwudziestego pierwszego roku życia lub pozostają na utrzymaniu, oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b);

d) bezpośrednich wstępnych pozostających na utrzymaniu oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b);

3) »przyjmujące państwo członkowskie« oznacza państwo członkowskie, do którego przybywa obywatel Unii w celu skorzystania z jego/jej prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu".

11 Artykuł 3 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Beneficjenci", stanowi:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się w odniesieniu do wszystkich obywateli Unii, którzy przemieszczają się do innego państwa członkowskiego lub przebywają w innym państwie członkowskim niż państwo członkowskie, którego są obywatelami, oraz do członków ich rodziny, jak zdefiniowano w art. 2 ust. [pkt] 2, którzy im towarzyszą lub do nich dołączają.

2. Bez uszczerbku dla jakiegokolwiek osobistego prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu zainteresowanych osób, przyjmujące państwo członkowskie, zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym, ułatwia wjazd i pobyt następujących osób:

a) wszelkich innych członków rodziny, bez względu na ich przynależność państwową, którzy nie są objęci definicją określoną w art. 2 ust. [pkt] 2, a w kraju, z którego przybyli, pozostają na utrzymaniu lub są członkami gospodarstwa domowego obywatela Unii, posiadającymi pierwotne prawo pobytu, lub gdzie istnieją poważne względy zdrowotne ściśle wymagające osobistej opieki obywatela Unii nad członkiem rodziny;

b) partnera, z którym obywatel Unii pozostaje w stałym, należycie poświadczonym związku.

Przyjmujące państwo członkowskie dokonuje szczegółowej analizy osobistych okoliczności i uzasadnia każdą odmowę wjazdu lub pobytu wobec tych osób".

12 Rozdział III wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo pobytu", odnosi się do warunków korzystania z prawa swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich przez obywateli Unii i członków ich rodziny. Rozdział ten zawiera między innymi art. 6, 7 i 10.

13 Artykuł 6 dyrektywy 2004/38 stanowi:

„1. Przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego […].

2. Przepisy ust. 1 stosuje się również w odniesieniu do posiadających ważny paszport członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, towarzyszących [obywatelowi Unii] lub dołączających do obywatela Unii".

14 Artykuł 7 tej dyrektywy przewiduje:

„1. Wszyscy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres dłuższy niż trzy miesiące, jeżeli:

[…]

2. Prawo pobytu przewidziane w ust. 1 rozciąga się na członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, towarzyszących [obywatelowi Unii] lub dołączających do obywatela Unii w przyjmującym państwie członkowskim […]".

15 Artykuł 10 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Wydawanie kart pobytu”, stanowi:

„1. Prawo pobytu dla członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, zostaje stwierdzone poprzez wydanie dokumentu zwanego »Karta pobytowa [pobytu] członka rodziny obywatela Unii« nie później niż sześć miesięcy od dnia, w którym złożyli wniosek. Zaświadczenie o złożeniu wniosku na kartę pobytową [pobytu] jest wydawane bezzwłocznie.

2. W celu wydania karty pobytowej [pobytu] państwa członkowskie wymagają okazania następujących dokumentów:

[…]

c) zaświadczenia o rejestracji lub – w przypadku braku systemu rejestracji – jakiegokolwiek innego dowodu pobytu w przyjmującym państwie członkowskim obywatela Unii, któremu towarzyszą lub do którego dołączają;

d) w przypadkach objętych art. 2 ust. [pkt] 2 lit. c) i d), udokumentowanego dowodu, że warunki w nim ustanowione zostały spełnione;

[…]”.

Prawo niemieckie

16 Paragraf 7 Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (ustawy o pobycie, działalności zarobkowej i integracji cudzoziemców na terytorium federalnym, zwanej dalej „AufenthG”), zatytułowany „Zezwolenie na pobyt”, stanowi:

„1. Zezwolenie na pobyt jest dokumentem pobytowym na czas określony. Jest ono wydawane dla celów pobytu wskazanych w poniższych działach. W uzasadnionych przypadkach zezwolenie na pobyt może zostać wydane również dla celu nieprzewidzianego w niniejszej ustawie.

2. Zezwolenie na pobyt należy wydać na czas określony przy uwzględnieniu zamierzonego celu pobytu. Jeżeli nie została spełniona jedna z zasadniczych przesłanek wydania lub przedłużenia zezwolenia, lub określenia czasu pobytu, czas ten może zostać skrócony, również następczo”.

17 Zgodnie z § 18 AufenthG, zatytułowanym „Zatrudnienie”:

„1. Dopuszczenie pracowników zagranicznych jest uzależnione od wymogów niemieckiego obszaru ekonomicznego przy uwzględnieniu warunków rynku pracy i od wymogu skutecznego zwalczania bezrobocia. Niniejszy przepis nie uchybia zobowiązaniom wynikającym z umów międzynarodowych.

2. Cudzoziemiec może uzyskać dokument pobytowy do celów zatrudnienia, jeżeli Bundesagentur für Arbeit (federalna agencja pracy) wyraziła na to zgodę na podstawie § 39 niniejszej ustawy lub jeżeli na mocy rozporządzenia wydanego na podstawie § 42 lub na mocy umowy międzynarodowej postanowiono, że zatrudnienie jest dopuszczalne bez zgody Bundesagentur für Arbeit. Ograniczenia ustanowione przez Bundesagentur für Arbeit przy wydawaniu zezwolenia zostają wskazane w dokumencie pobytowym.

3. Zezwolenie na pobyt do celów zatrudnienia na warunkach wskazanych w ust. 2, które nie wymaga kwalifikowanego wykształcenia zawodowego, może zostać wydane jedynie wówczas, gdy przewiduje to umowa międzynarodowa lub gdy na mocy rozporządzenia wydanego na podstawie § 42 w przypadku tego zatrudnienia dopuszczalne jest udzielenie zgody na zezwolenie na pobyt.

4. Zezwolenie na pobyt do celów zatrudnienia na warunkach wskazanych w ust. 2, które wymaga kwalifikowanego wykształcenia zawodowego, może zostać wydane jedynie grupie zawodowej dopuszczonej na mocy rozporządzenia wydanego na podstawie § 42. W uzasadnionych, szczególnych przypadkach zezwolenie na pobyt do celów zatrudnienia może zostać wydane, jeżeli przemawia za tym interes publiczny, w szczególności regionalny, gospodarczy lub z zakresu polityki rynku pracy.

5. Dokument pobytowy, o którym mowa w ust. 2 i w § 19 niniejszej ustawy, może zostać wydany jedynie wówczas, gdy istnieje konkretna oferta pracy".

18 Paragraf 39 AufenthG, zatytułowany „Zgoda na zatrudnienie cudzoziemców", określa w swych ust. 2–4:

„2. Bundesagentur für Arbeit może udzielić zgody na wydanie pozwolenia na pobyt do celów zatrudnienia na podstawie § 18 niniejszej ustawy, jeżeli:

1) a) zatrudnienie cudzoziemców nie wywołuje negatywnych skutków na rynku pracy, w szczególności w zakresie struktury zatrudnienia, regionów lub gałęzi gospodarki; oraz

   b) brak jest pracowników niemieckich, cudzoziemców zrównanych pod względem prawnym w zakresie podejmowania pracy z pracownikami niemieckimi i innych cudzoziemców mających pierwszeństwo dostępu do rynku pracy na mocy prawa Unii Europejskiej, którzy mogliby podjąć to zatrudnienie; lub

2) Bundesagentur für Arbeit, dokonując badania według zdania pierwszego pkt 1 lit. a) i b), ustali dla poszczególnych grup zawodowych lub dla poszczególnych gałęzi gospodarki, że obsadzenie wolnych stanowisk ubiegającymi się o to cudzoziemcami jest zasadne pod kątem polityki z zakresu rynku pracy i polityki integracyjnej;

oraz że cudzoziemiec nie zostanie zatrudniony na mniej korzystnych warunkach niż porównywalny pracownik niemiecki. Uznaje się, że pracownicy niemieccy i zrównani z nimi cudzoziemcy mogą podjąć zatrudnienie, nawet jeśli może się to odbyć tylko poprzez pośrednictwo wspierane przez Bundesagentur für Arbeit. Pracodawca, u którego ma zostać zatrudniony cudzoziemiec poddany obowiązkowi uzyskania zgody, powinien przekazać Bundesagentur für Arbeit informacje o wynagrodzeniu, czasie pracy i pozostałych warunkach pracy.

[…]

4. Zgoda może określać działalność zawodową, jej czas trwania oraz może ograniczyć zatrudnienie do określonych zakładów lub do określonego obszaru".

19 Paragraf 28 AufenthG, zatytułowany „Dołączenie do obywateli niemieckich w ramach rodziny", stanowi w swym ust. 1 zdanie pierwsze:

„Zezwolenie na pobyt wydaje się:

1) będącemu cudzoziemcem małżonkowi obywatela niemieckiego;

2) będącemu cudzoziemcem małoletniemu i niepozostającemu w związku małżeńskim dziecku obywatela niemieckiego;

3) będącemu cudzoziemcem rodzicowi małoletniego i niepozostającego w związku małżeńskim dziecka celem wykonywania opieki rodzicielskiej;

pod warunkiem że obywatel niemiecki ma miejsce stałego pobytu na terytorium Republiki Federalnej Niemiec".

20 Paragraf 31 AufenthG, zatytułowany „Samodzielne prawo pobytu małżonków”, określa w swych ust. 1 i 2:

„1. W przypadku rozkładu pożycia małżeńskiego zezwolenie na pobyt małżonka zostaje przedłużone o jeden rok jako samodzielne prawo pobytu, niezależne od celu dołączenia do rodziny, jeżeli:

1) pożycie małżeńskie istniało zgodnie z prawem przynajmniej od dwóch lat na terytorium Republiki Federalnej Niemiec; lub

2) cudzoziemiec zmarł w trakcie trwania pożycia małżeńskiego na terytorium Republiki Federalnej Niemiec;

i cudzoziemiec posiadał do tej chwili zezwolenie na pobyt, zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE, chyba że nie mógł wnieść o przedłużenie tych zezwoleń we właściwym czasie z przyczyn od niego niezależnych […].

2. Od wymogu dwuletniego trwania pożycia małżeńskiego na terenie Republiki Federalnej Niemiec wedle ust. 1 zdanie pierwsze pkt 1 należy odstąpić, jeżeli w celu uniknięcia wyjątkowo niekorzystnej sytuacji konieczne jest umożliwienie małżonkowi dalszego pobytu, chyba że przedłużenie zezwolenia na pobyt jest dla cudzoziemca wykluczone […]”.

21 Paragraf 9a AufenthG, zatytułowany „Zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE”, w ust. 1 i 2 przewiduje:

„1. Zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE jest dokumentem pobytowym wydawanym na czas nieokreślony. Paragraf 9 ust. 1 zdania drugie i trzecie stosuje się odpowiednio. O ile w niniejszej ustawie nie postanowiono odmiennie, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE jest równorzędne z zezwoleniem na podjęcie działalności gospodarczej.

2. Zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego WE wydaje się cudzoziemcowi zgodnie z art. 2 lit. b) dyrektywy [2003/109], jeżeli:

1) przebywa on na terytorium Republiki Federalnej Niemiec od pięciu lat na podstawie dokumentu pobytowego;

2) posiada stałe i regularne źródło dochodów pozwalające mu na zapewnienie bytu własnego i członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu;

3) w wystarczającym stopniu zna on język niemiecki;

4) ma podstawową wiedzę z zakresu porządku prawnego i społecznego oraz warunków życiowych na terytorium Republiki Federalnej Niemiec;

5) nie sprzeciwiają się temu względy bezpieczeństwa lub porządku publicznego przy uwzględnieniu powagi lub rodzaju naruszenia w tym zakresie lub niebezpieczeństwa grożącego ze strony cudzoziemca, zważywszy na długość dotychczasowego pobytu i istnienie powiązań na terytorium Republiki Federalnej Niemiec;

6) posiada lokal mieszkalny wystarczający dla niego i członków jego rodziny żyjących z nim we wspólnocie rodzinnej”.

22 Paragraf 5 ust. 1 i 2 Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern (ustawy o ogólnej swobodzie przemieszczania się obywateli Unii) z dnia 30 lipca 2004 r. (zwanej dalej „FreizügG/EU") stanowi:

„1. Obywatelom Unii Europejskiej uprawnionym do swobodnego przemieszczania się i członkom ich rodzin posiadającym obywatelstwo jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej wydaje się z urzędu i bezzwłocznie zaświadczenie o prawie pobytu.

2. Członkom rodziny uprawnionym do swobodnego przemieszczania się, którzy nie są obywatelami Unii, wydaje się z urzędu, w ciągu sześciu miesięcy po przedłożeniu przez nich wymaganych informacji, kartę pobytu ważną pięć lat. Zaświadczenie o przedłożeniu wymaganych informacji wydawane jest członkowi rodziny bezzwłocznie".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

23 Yoshikazu Iida, obywatel Japonii, poślubił w 1998 r. w Stanach Zjednoczonych obywatelkę Niemiec N.I. Ich córka Mia urodziła się w dniu 27 sierpnia 2004 r. w Stanach Zjednoczonych i posiada obywatelstwa niemieckie, amerykańskie i japońskie.

24 W grudniu 2005 r. rodzina osiedliła się w Niemczech. W styczniu 2006 r. Y. Iida otrzymał na podstawie § 28 AufenthG zezwolenie na pobyt ze względów rodzinnych. Od lutego 2006 r. pracuje on w Ulm w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony i otrzymuje aktualnie wynagrodzenie wynoszące 4 850 EUR brutto miesięcznie. Ze względu na swoje godziny pracy został on zwolniony z wynikającego z prawa krajowego obowiązku udziału w kursie integracyjnym.

25 W 2007 r. małżonka Y. Iidy podjęła pracę w pełnym wymiarze czasu pracy w Wiedniu. Chociaż początkowo małżeństwo było utrzymywane na odległość pomiędzy Ulm a Wiedniem, od stycznia 2008 r. małżonkowie pozostają w trwałej separacji, mimo że nie doszło do rozwodu. Oboje rodzice posiadają i wykonują władzę rodzicielską, mimo że od marca 2008 r. matka z córką posiadają zwykłe miejsce zamieszkania w Wiedniu, gdzie ta ostatnia uczęszcza do szkoły.

26 Yoshikazu Iida odwiedza swoją córkę regularnie raz w miesiącu i spędza z nią weekend w Wiedniu, ponadto znaczną część ferii szkolnych córka spędza u swojego ojca w Ulm. Córka z ojcem także wspólnie podróżują. Wedle przedstawionych przez Y. Iidę wyjaśnień przed Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg jego relacje z córką są znakomite.

27 W następstwie wyjazdu swojej małżonki i córki Y. Iida nie mógł skorzystać z samodzielnego prawa pobytu na podstawie § 31 AufenthG, bowiem pożycie małżeńskie w Niemczech nie trwało przez okres przynajmniej dwóch lat i nie wystąpiono o zastosowanie odstępstwa od tego wymogu.

28 Ze względu jednak na fakt, że Y. Ida jest zatrudniony w Ulm, otrzymał on zezwolenie na pobyt, które w dniu 18 listopada 2010 r. zostało przedłużone do dnia 2 listopada 2012 r. na podstawie § 18 AufenthG, a jego dalsze przedłużenie może zostać dokonane w drodze uznania.

29 W dniu 30 maja 2008 r. Y. Iida wystąpił do Stadt Ulm z wnioskiem o wydanie mu „karty pobytu członka rodziny obywatela Unii", tak jak przewiduje to § 5 FreizügG/EU. Jego wniosek został oddalony w pierwszej kolejności przez Stadt Ulm i Regierungspräsidium Tübingen (terenowy organ administracji rządowej w Tübingen), a następnie na mocy orzeczenia Verwaltungsgericht Sigmaringen (sądu administracyjnego w Sigmaringen) z tym uzasadnieniem, że nie może on domagać się wydania takiej karty na podstawie prawa Unii.

30 W dniu 6 maja 2010 r. Y. Iida odwołał się od tego ostatniego orzeczenia do Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg.

31 Yoshikazu Iida wystąpił ponadto z wnioskiem o wydanie mu zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego na podstawie § 9a AufenthG, który jednak następnie wycofał.

32 W tych okolicznościach Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) W przedmiocie art. 2, 3 i 7 dyrektywy 2004/38 […]

a) Czy w świetle w szczególności art. 7 i 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [zwanej dalej »kartą«] i art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [podpisanej w Rzymie w dniu 4 lipca 1950 r., zwanej dalej »EKPC«] w rozszerzającej wykładni art. 2 pkt 2 lit. d) dyrektywy 2004/38 »członkiem rodziny« jest także rodzic dziecka będącego obywatelem Unii Europejskiej i korzystającego ze swobody przemieszczania się, w przypadku gdy rodzic ten, który jest obywatelem państwa trzeciego i posiada władzę rodzicielską, nie pozostaje na utrzymaniu tego dziecka?

b) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej: czy w świetle w szczególności art. 7 i 24 [karty] i art. 8 [EKPC] w rozszerzającej wykładni art. 3 ust. 1 dyrektywy 2004/38 dyrektywa ta znajduje zastosowanie również do takiego rodzica, jeżeli nie towarzyszy on swojemu dziecku, które przeprowadziło się do innego państwa członkowskiego, ani do niego nie dołącza, lecz dalej zamieszkuje w państwie członkowskim pochodzenia dziecka?

c) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej: czy w świetle w szczególności art. 7 i 24 [karty] i art. 8 [EKPC] w rozszerzającej wykładni art. 7 ust. 2 dyrektywy 2004/38 rodzic ten ma prawo pobytu przez okres przekraczający trzy miesiące w państwie członkowskim pochodzenia dziecka, przynajmniej dopóki posiada on i faktycznie wykonuje władzę rodzicielską?

2) W przedmiocie art. 6 ust. 1 [UE] w związku z [kartą]

a) i) Czy zgodnie z art. 51 ust. 1 zdanie pierwsze wariant drugi karty praw podstawowych ma ona zastosowanie z chwilą, gdy przedmiot sporu zależy od ustawy krajowej (lub od fragmentu ustawy), która między innymi – choć nie wyłącznie – dokonuje transpozycji dyrektyw?

ii) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej: czy zgodnie z art. 51 ust. 1 zdanie pierwsze wariant drugi karty ma ona zastosowanie już z tego względu, że skarżącemu może przysługiwać wywodzone z prawa Unii prawo pobytu i w związku z tym mógłby on na podstawie § 5 ust. 2 zdanie pierwsze [FreizügG/EU] żądać wydania »karty pobytu członka rodziny obywatela Unii«, o której mowa w art. 10 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2004/38?

iii) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej: czy zgodnie z linią orzeczniczą prezentowaną w wyroku Trybunału z dnia 18 czerwca 1991 r. w sprawie C-260/89 ERT, Rec. s. I-2925, pkt 41–45, w świetle art. 51 ust. 1 zdanie pierwsze wariant drugi karty ma ona zastosowanie, jeżeli państwo członkowskie ogranicza prawo pobytu będącego obywatelem państwa trzeciego i wykonującego władzę rodzicielską ojca małoletniej obywatelki Unii Europejskiej, która przebywa głównie w innym państwie członkowskim Unii wraz z matką ze względu na działalność zawodową tej ostatniej?

b) i) Jeżeli karta ma zastosowanie: czy bezpośrednio z art. 24 ust. 3 tejże karty można wywieść europejskie prawo pobytu ojca będącego obywatelem państwa trzeciego, w każdym razie dopóki posiada on władzę rodzicielską i faktycznie ją wykonuje względem dziecka będącego obywatelem Unii, nawet jeśli dziecko to przebywa głównie w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej?

ii) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej: czy ze swobody przemieszczania się przysługującej dziecku będącemu obywatelem Unii na podstawie art. 45 ust. 1 [karty], w danym przypadku w związku z art. 24 ust. 3 tejże karty, wynika europejskie prawo pobytu ojca będącego obywatelem państwa trzeciego, w każdym razie dopóki posiada on władzę rodzicielską i faktycznie ją wykonuje względem wskazanego dziecka, tak aby uniknąć w szczególności pozbawienia skuteczności (effet utile) prawa swobodnego przemieszczania się dziecka?

3) W przedmiocie art. 6 ust. 3 [UE] w związku z ogólnymi zasadami prawa Unii

a) Czy »niepisane« prawa podstawowe Unii Europejskiej rozwijane w orzecznictwie Trybunału począwszy od wyroku z dnia 12 listopada 1969 r. w sprawie 29/69 Stauder, Rec. s. 419, pkt 7, aż na przykład po wyrok z dnia 22 listopada 2005 r. w sprawie C-144/04 Mangold, Zb.Orz. s. I-9981, pkt 75, mogą mieć zastosowanie w pełnym zakresie, nawet jeśli w konkretnym przypadku [karta] nie ma zastosowania; inaczej mówiąc, czy prawa podstawowe, które obowiązują w dalszym ciągu jako ogólne zasady prawa Unii zgodnie z art. 6 ust. 3 [UE], istnieją w sposób autonomiczny i niezależny obok nowych praw podstawowych wyrażonych w karcie zgodnie z art. 6 ust. 1 [UE]?

b) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej: czy w celu zapewnienia skutecznego wykonywania władzy rodzicielskiej z ogólnych zasad prawa Unii – zwłaszcza w świetle prawa do poszanowania życia rodzinnego ustanowionego w art. 8 [EKPC] – można wywieść europejskie prawo pobytu będącego obywatelem państwa trzeciego ojca małoletniej obywatelki Unii przebywającej głównie w innym państwie członkowskim Unii wraz z matką ze względu na działalność zawodową tej ostatniej?

4) W przedmiocie art. 21 ust. 1 TFUE w związku z art. 8 [EKPC]

W przypadku gdyby art. 6 ust. 1 lub 3 [UE] nie pozwalał na udzielenie skarżącemu europejskiego prawa pobytu: czy zgodnie z linią orzeczniczą prezentowaną w wyroku Trybunału z dnia 19 października 2004 r. w sprawie C-200/02 Zhu i Chen, Zb.Orz. s. I-9925, pkt 45–47, z prawa do swobodnego przemieszczania się małoletniej obywatelki Unii przebywającej głównie w innym państwie członkowskim Unii wraz z matką ze względu na działalność zawodową tej ostatniej można na podstawie art. 21 ust. 1 TFUE, w danym przypadku w świetle art. 8 [EKPC], wywieść w przypadku ojca będącego obywatelem państwa trzeciego europejskie prawo pobytu w państwie członkowskim pochodzenia dziecka w celu zapewnienia skutecznego wykonywania przez niego władzy rodzicielskiej?

5) W przedmiocie art. 10 dyrektywy 2004/38 […]

W przypadku przyznania europejskiego prawa pobytu: czy rodzicowi będącemu obywatelem państwa trzeciego przysługuje w sytuacji skarżącego roszczenie o wydanie »karty pobytu członka rodziny obywatela Unii«, w tym wypadku przez analogię do art. 10 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2004/38?”.

33 Powyższe pytania mogą zdaniem sądu odsyłającego zostać sprowadzone do jednego, następującego pytania:

„Czy w celu utrzymania przez wykonującego władzę rodzicielską rodzica będącego obywatelem państwa trzeciego stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z dzieckiem będącym obywatelem Unii z prawa Unii Europejskiej wynika dla tego rodzica udokumentowane »kartą pobytu członka rodziny obywatela Unii« prawo do pozostania w państwie członkowskim pochodzenia dziecka, jeżeli dziecko to w wykonaniu przysługującej mu swobody przemieszczania się przeprowadziło się do innego państwa członkowskiego?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

34 Aby udzielić odpowiedzi na pytania zadane przez sąd odsyłający, należy na wstępie ustalić, czy osoba znajdująca się w sytuacji takiej jak skarżący w postępowaniu głównym może skorzystać z przepisów prawa wtórnego, które pod pewnymi warunkami przewidują wydanie obywatelowi państwa trzeciego karty pobytu w państwie członkowskim.

35 Gdyby nie było to możliwe, należałoby następnie ustalić, czy osoba znajdująca się w sytuacji takiej jak skarżący w postępowaniu głównym może oprzeć swoje prawo pobytu bezpośrednio na postanowieniach traktatu FUE dotyczących obywatelstwa Unii.

W przedmiocie wykładni dyrektywy 2003/109

36 Zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2003/109 dyrektywa ta znajduje zastosowanie do obywateli państw trzecich legalnie zamieszkujących na terytorium państwa członkowskiego. W odróżnieniu od dyrektywy 2004/38 (zob. wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawach połączonych C-424/10 i C-425/10 Ziółkowski i Szeja, Zb.Orz. s. I-14035, pkt 46, 47), dyrektywa 2003/109 nie określa warunków, jakie musi spełniać pobyt takich obywateli, aby mogli oni zostać uznani za zamieszkujących legalnie na terytorium państwa członkowskiego. Stąd też takie warunki pozostają uregulowane wyłącznie w prawie krajowym.

37 Zgodnie z art. 4 ust. 1 dyrektywy 2003/109 państwa członkowskie przyznają status rezydenta długoterminowego obywatelom państw trzecich, którzy zgodnie z ich prawem krajowym zamieszkiwali legalnie i nieprzerwanie na ich terytorium przez okres pięciu lat, bezpośrednio poprzedzający złożenie właściwego wniosku. Artykuł 3 ust. 2 dyrektywy 2003/109 wyłącza niemniej stosowanie tej dyrektywy w odniesieniu do określonych rodzajów pobytu.

38 W myśl art. 5 tej dyrektywy, aby uzyskać status rezydenta długoterminowego, obywatel państwa trzeciego musi przedstawić dowód, że posiada, w odniesieniu do siebie i do członków swojej rodziny pozostających na jego utrzymaniu, stałe i regularne dochody wystarczające do utrzymania siebie i członków swojej rodziny, bez konieczności korzystania z systemu pomocy społecznej danego państwa członkowskiego, a także ubezpieczenie zdrowotne obejmujące wszystkie ryzyka normalnie pokrywane u obywateli w danym państwie członkowskim. Jednocześnie państwa członkowskie mogą zażądać od obywateli państwa trzeciego, aby spełniali oni warunki integracji, zgodnie z prawem krajowym.

39 Zgodnie z art. 7 ust. 3 dyrektywy 2003/109, jeżeli warunki przewidziane w art. 4 i 5 tej dyrektywy są spełnione, a dana osoba nie stanowi zagrożenia w rozumieniu art. 6 wspomnianej dyrektywy, dane państwo członkowskie przyznaje obywatelowi państwa trzeciego status rezydenta długoterminowego.

40 W niniejszej sprawie, jak wynika z pkt 24 niniejszego wyroku, skarżący w postępowaniu głównym, obywatel państwa trzeciego, rozpoczął swój legalny pobyt na terytorium Niemiec w styczniu 2006 r. na podstawie zezwolenia na pobyt ze względów rodzinnych, wydanego w zastosowaniu § 28 AufenthG. Ponadto z uwagi na zawartą przez niego w lutym 2006 r. umowę o pracę na czas nieokreślony Y. Iida mógł następnie uzyskać zezwolenie na pobyt na podstawie § 18 AufenthG, ważne do dnia 2 listopada 2012 r., i to mimo niemożności uzyskania samodzielnego prawa pobytu przewidzianego w § 31 AufenthG z powodu przerwania pożycia małżeńskiego.

41 Z akt sprawy wynika zatem, że skarżący w postępowaniu głównym z jednej strony nie jest objęty, ze względu na rodzaj swego pobytu, jedną z hipotez art. 3 ust. 2 dyrektywy 2003/109, a z drugiej strony zamieszkuje legalnie i nieprzerwanie na terytorium Niemiec przez okres pięciu lat.

42 Ponadto należy zauważyć, że z racji swego zatrudnienia Y. Iida jest prima facie w stanie dostarczyć dowód na to, że dysponuje stałymi i regularnymi dochodami wystarczającymi do utrzymania siebie i członków swojej rodziny oraz ubezpieczeniem zdrowotnym obejmującym wszystkie ryzyka normalnie pokrywane u obywateli w Niemczech.

43 Dodatkowo z akt sprawy w żaden sposób nie wynika, że Y. Iida mógłby stanowić zagrożenie dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego w rozumieniu art. 6 dyrektywy 2003/109.

44 Jeżeli chodzi wreszcie o warunki integracji, przewidziane w § 9a ust. 2 pkt 3 i 4 AufenthG, chociaż poziom znajomości języka niemieckiego przez Y. Iidę czy posiadanej przezeń wiedzy na temat porządku prawnego i społecznego oraz warunków życiowych na terytorium federalnym nie został dowiedziony, pozostaje faktem, że rząd niemiecki wskazał na rozprawie, iż z uwagi na posiadany dyplom uniwersytecki Y. Iida podlega zgodnie z właściwymi przepisami prawa krajowego złagodzonym wymogom w dziedzinie integracji. Ponadto z akt sprawy wynika, że ze względu na swoje godziny pracy Y. Iida został zwolniony z obowiązku udziału w kursie integracyjnym.

45 Stąd też co do zasady obywatel państwa trzeciego znajdujący się w sytuacji skarżącego w postępowaniu głównym może domagać się przyznania mu statusu rezydenta długoterminowego w rozumieniu dyrektywy 2003/109.

46 Jednakże, jak wynika z pkt 31 niniejszego wyroku, Y. Iida wycofał swój wniosek o wydanie zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego na podstawie § 9a AufenthG.

47 Tymczasem z art. 7 ust. 1 dyrektywy 2003/109 wynika, że w celu uzyskania statusu rezydenta długoterminowego obywatel państwa trzeciego musi złożyć wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego, w którym zamieszkuje. Jednocześnie art. 4 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że państwa członkowskie przyznają status rezydenta, biorąc pod uwagę lata bezpośrednio poprzedzające złożenie właściwego wniosku.

48 A zatem wobec tego, że Y. Iida dobrowolnie wycofał swój wniosek o przyznanie mu statusu rezydenta długoterminowego zgodnie z dyrektywą 2003/109, nie można wydać mu zezwolenia na pobyt na podstawie przepisów tej dyrektywy.

W przedmiocie wykładni dyrektywy 2004/38

49 Artykuł 3 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Beneficjenci", stanowi w ust. 1, że dyrektywę tę stosuje się do wszystkich obywateli Unii, którzy przemieszczają się do innego państwa członkowskiego lub przebywają w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie, którego są obywatelami, oraz do członków ich rodziny, jak zdefiniowano w art. 2 pkt 2, którzy im towarzyszą lub do nich dołączają.

50 Zgodnie z art. 2 pkt 2 lit. a) i d) dyrektywy 2004/38 do celów tej dyrektywy za „członk[ów] rodziny" obywatela Unii uznaje się współmałżonka oraz bezpośrednich wstępnych pozostających na utrzymaniu oraz tych współmałżonka lub partnera, o którym mowa w art. 2 pkt 2 lit. b) tej dyrektywy.

51 A zatem prawo wjazdu i prawo pobytu w państwie członkowskim na mocy dyrektywy 2004/38 przysługuje nie wszystkim obywatelom państw trzecich, a jedynie tym, którzy są w rozumieniu art. 2 pkt 2 tej dyrektywy „członka[mi] rodziny" obywatela Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się, osiedlając się w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie, którego obywatelstwo posiada (wyroki: z dnia 25 lipca 2008 r. w sprawie C-127/08 Metock i in., Zb.Orz. s. I-6241, pkt 73; a także z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie C-256/11 Dereci i in., Zb.Orz. s. I-11315, pkt 56).

52 W sprawie będącej przedmiotem postępowania głównego zarówno małżonka, jak i córka Y. Iidy są beneficjentami dyrektywy 2004/38, ponieważ obie udały się do państwa członkowskiego innego niż państwo, którego są obywatelkami, a mianowicie do Austrii, i tam przebywają.

53 Jeżeli chodzi o to, czy skarżący w postępowaniu głównym posiada ewentualnie cechę „członka rodziny" w rozumieniu art. 2 pkt 2 dyrektywy 2004/38, należy rozróżnić więzy łączące go z jego córką z jednej strony i z jego małżonką z drugiej strony.

54 W pierwszej kolejności, co się tyczy więzów rodzinnych łączących skarżącego w postępowaniu głównym z jego córką, z art. 2 pkt 2 lit. d) dyrektywy 2004/38 wynika w istocie, że bezpośredni wstępny danego obywatela Unii musi „pozostawać na utrzymaniu" tego ostatniego, aby można go było uznać za „członka rodziny" w rozumieniu wspomnianego przepisu.

55 W tym względzie z orzecznictwa Trybunału wynika, że cecha członka rodziny „na utrzymaniu" obywatela Unii, któremu przysługuje prawo pobytu, wiąże się z sytuacją faktyczną, która charakteryzuje się tym, iż utrzymanie materialne członka rodziny jest zapewnione przez uprawnionego do prawa pobytu, w związku z czym w przypadku sytuacji odwrotnej, a mianowicie, gdy to uprawniony do prawa pobytu pozostaje na utrzymaniu obywatela państwa trzeciego, ten ostatni nie może powoływać się na cechę wstępnego „na utrzymaniu" wspomnianego uprawnionego w rozumieniu dyrektywy 2004/38 w celu skorzystania z prawa pobytu w przyjmującym państwie członkowskim (zob. w odniesieniu do podobnych przepisów instrumentów prawa Unii poprzedzających dyrektywę 2004/38 ww. wyrok w sprawie Zhu i Chen, pkt 43, 44 i przytoczone tam orzecznictwo).

56 Wynika z tego, że skarżący w postępowaniu głównym nie może zostać uznany za „członka rodziny" swojej córki w rozumieniu art. 2 pkt 2 dyrektywy 2004/38.

57 W drugiej kolejności, co się tyczy więzów łączących skarżącego w postępowaniu głównym z jego małżonką, należy zauważyć, że art. 2 pkt 2 lit. a) dyrektywy 2004/38 nie ustanawia dalszych wymogów, które poza faktem bycia małżonkiem miałaby spełnić dana osoba, aby zostać uznaną w rozumieniu tego przepisu za „członka rodziny" obywatela Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się.

58 Trybunał miał jednak już okazję stwierdzić, w odniesieniu do instrumentów prawa Unii poprzedzających dyrektywę 2004/38, że małżeństwo nie może zostać uznane za zakończone tak długo, jak nie zostało rozwiązane przez właściwy organ, a to ostatnie nie ma miejsca w przypadku małżonków żyjących po prostu w separacji, nawet jeżeli mają oni zamiar późniejszego przeprowadzenia rozwodu, w związku z czym małżonek niekoniecznie musi na stałe zamieszkiwać z obywatelem Unii, aby uzyskać wtórne prawo pobytu (zob. wyrok z dnia 13 lutego 1985 r. w sprawie 267/83 Diatta, Rec. s. 567, pkt 20, 22).

59 Tego rodzaju wykładnia przepisu analogicznego do art. 2 pkt 2 lit. a) dyrektywy 2004/38, który wymagał ponadto normalnego zakwaterowania dla rodziny obywatela Unii, tym bardziej musi znajdować zastosowanie w ramach wspomnianego art. 2 pkt 2 lit. a), który w dodatku nie nakłada tego ostatniego wymogu.

60 W rozpatrywanym tu przypadku małżeństwo państwa Iidów nie zostało rozwiązane przez właściwy organ, a zatem Y. Iida może zostać uznany za członka rodziny swej małżonki w rozumieniu wspomnianego przepisu dyrektywy 2004/38.

61 Jednakże, o ile skarżący w postępowaniu głównym może zostać uznany za „członka rodziny" swojej małżonki w rozumieniu art. 2 pkt 2 lit. a) dyrektywy 2004/38, o tyle nie może on zostać zakwalifikowany jako „beneficjent" tej ostatniej, zważywszy, że art. 3 ust. 1 tej dyrektywy wymaga, by

członek rodziny obywatela Unii, który przemieszcza się do państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie, którego jest obywatelem, lub przebywa w takim państwie członkowskim, towarzyszył mu lub do niego dołączał.

62 Ten sam wymóg towarzyszenia obywatelowi Unii lub dołączenia do niego został ponadto przejęty w art. 6 ust. 2 i w art. 7 ust. 2 dyrektywy 2004/38 w kontekście rozciągnięcia prawa pobytu tego ostatniego na członków jego rodziny nieposiadających obywatelstwa żadnego z państw członkowskich, a także w art. 10 ust. 2 lit. c) rzeczonej dyrektywy w zakresie wydania przewidzianej nią karty pobytu.

63 Tego rodzaju wymóg odpowiada poza tym celowi pochodnych prawa wjazdu i prawa pobytu na terytorium państw członkowskich, które dyrektywa 2004/38 przewiduje dla członków rodziny obywateli Unii, gdyż w przeciwnym wypadku okoliczność, że obywatelowi Unii nie może towarzyszyć jego rodzina lub że rodzina ta nie może do niego dołączyć w przyjmującym państwie członkowskim, mogłaby naruszać jego swobodę przemieszczania się, zniechęcając go do korzystania z przysługujących mu prawa wjazdu i prawa pobytu na terytorium tego państwa członkowskiego (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Metock i in., pkt 63).

64 Wynika stąd, że na prawo obywatela państwa trzeciego będącego członkiem rodziny obywatela Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się, do osiedlenia się wraz z nim na podstawie dyrektywy 2004/38 można powoływać się jedynie w przyjmującym państwie członkowskim, w którym ten obywatel Unii przebywa (zob. podobnie w odniesieniu do analogicznych przepisów instrumentów prawa poprzedzających dyrektywę 2004/38 wyrok z dnia 11 grudnia 2007 r. w sprawie C-291/05 Eind, Zb.Orz. s. I-10719, pkt 24).

65 W rezultacie, zważywszy, że Y. Iida nie towarzyszy członkowi swojej rodziny będącemu obywatelem Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się, w przyjmującym państwie członkowskim ani tam do niego nie dołącza, prawo pobytu nie może mu zostać przyznane na podstawie dyrektywy 2004/38.

W przedmiocie wykładni art. 20 TFUE i 21 TFUE

66 Na wstępie należy zauważyć, że postanowienia traktatu dotyczące obywatelstwa Unii nie przyznają obywatelom państw trzecich żadnego odrębnego prawa.

67 W istocie na wzór praw przyznanych przez dyrektywę 2004/38 będącym obywatelami państw trzecich członkom rodziny obywatela Unii, który jest beneficjentem tej dyrektywy, ewentualne prawa przyznane obywatelom państw trzecich przez postanowienia traktatu dotyczące obywatelstwa Unii nie są prawami własnymi tych obywateli, lecz prawami pochodnymi, wynikającymi ze skorzystania ze swobody przemieszczania się przez obywatela Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 5 maja 2011 r. w sprawie C-434/09 McCarthy, Zb.Orz. s. I-3375, pkt 42; ww. wyrok w sprawie Dereci i in., pkt 55).

68 Jak zostało wskazane w pkt 63 niniejszego wyroku, cel i uzasadnienie rzeczonych praw pochodnych opierają się na stwierdzeniu, że odmowa ich uznania mogłaby naruszać swobodę przemieszczania się obywatela Unii, zniechęcając go do korzystania z przysługujących mu prawa wjazdu i prawa pobytu na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego.

69 I tak, zostało stwierdzone, że odmówienie rodzicowi będącemu obywatelem państwa członkowskiego lub państwa trzeciego, który faktycznie sprawuje opiekę nad małoletnim obywatelem Unii, możliwości przebywania z tym obywatelem w przyjmującym państwie członkowskim pozbawiłoby prawo pobytu tego ostatniego wszelkiej skuteczności, gdyż korzystanie z prawa pobytu przez małe dziecko zakłada w sposób konieczny prawo tego dziecka do przebywania w towarzystwie osoby faktycznie sprawującej

nad nim opiekę, a w konsekwencji to, że osoba ta powinna mieć możliwość zamieszkania z tym dzieckiem w przyjmującym państwie członkowskim w okresie jego pobytu (ww. wyrok w sprawie Zhu i Chen, pkt 45).

70 Jednocześnie zostało także stwierdzone, że gdy po okresie wykonywania pracy najemnej w innym państwie członkowskim pracownik powraca do państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiada, obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem jego rodziny przysługuje prawo pobytu w państwie członkowskim, którego obywatelem jest pracownik, nawet jeżeli pracownik ten nie wykonuje w tym państwie rzeczywistej i efektywnej działalności ekonomicznej. Gdyby bowiem ów obywatel państwa trzeciego był pozbawiony takiego prawa, obywatel Unii mógłby zostać zniechęcony do opuszczenia państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiada, w celu wykonywania pracy najemnej na terytorium innego państwa członkowskiego w obliczu zwykłej perspektywy, że po powrocie do państwa członkowskiego pochodzenia nie będzie miał możliwości kontynuowania wspólnego życia z bliskimi członkami rodziny, które mogło ewentualnie zostać zapoczątkowane w przyjmującym państwie członkowskim wskutek zawarcia małżeństwa lub łączenia rodzin (ww. wyrok w sprawie Eind, pkt 45, 35, 36).

71 Istnieją wreszcie także sytuacje bardzo szczególne, w których na zasadzie wyjątku – mimo że prawo wtórne dotyczące prawa pobytu obywateli państw trzecich nie podlega zastosowaniu i mimo że dany obywatel Unii nie skorzystał z przysługującej mu swobody przemieszczania się – nie powinno się odmówić prawa pobytu obywatelowi państwa trzeciego będącemu członkiem rodziny wspomnianego obywatela z uwagi na to, że w przeciwnym wypadku naruszona zostałaby skuteczność (effet utile) obywatelstwa Unii, z którego taki obywatel korzysta, jeżeli w konsekwencji takiej odmowy czułby się on w rzeczywistości zmuszony do opuszczenia terytorium Unii, rozpatrywanego jako całość, gdyż w ten sposób zostałby pozbawiony możliwości skutecznego skorzystania z istoty praw przyznanych przez status obywatela Unii (zob. ww. wyrok w sprawie Dereci i in., pkt 67, 66, 64).

72 Charakterystyczny dla opisanych powyżej sytuacji element wspólny polega na tym, że nawet jeżeli sytuacje te są regulowane przepisami należącymi a priori do kompetencji państw członkowskich, a mianowicie przepisami dotyczącymi prawa wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich wykraczającego poza zakres stosowania dyrektyw 2003/109 lub 2004/38, pozostają one w swoistym stosunku ze swobodą przemieszczania się obywatela Unii, która to swoboda – aby nie doszło do jej naruszenia – stoi na przeszkodzie temu, by rzeczonym obywatelom państw trzecich można było odmówić prawa wjazdu i pobytu na terytorium państwa członkowskiego, w którym przebywa dany obywatel Unii.

73 W sprawie takiej jak będąca przedmiotem postępowania głównego należy zauważyć, że obywatel państwa trzeciego domaga się prawa pobytu nie w przyjmującym państwie członkowskim, w którym przebywają jego małżonka i córka będące obywatelkami Unii, ale w Niemczech – państwie członkowskim pochodzenia tych ostatnich.

74 Następnie bezsporne jest, że skarżący przez cały czas przebywał w tym państwie członkowskim zgodnie z prawem krajowym i brak prawa pobytu wywodzonego z prawa Unii nie zniechęcił jego córki ani małżonki do skorzystania z przysługującego im prawa do swobodnego przemieszczania się w postaci przeprowadzki do Austrii.

75 Wreszcie, jak wynika z pkt 28 i 40–45 niniejszego wyroku, skarżący w postępowaniu głównym z jednej strony posiada przyznane na podstawie prawa krajowego prawo pobytu do dnia 2 listopada 2012 r., które zdaniem rządu niemieckiego podlega prima facie przedłużeniu, i z drugiej strony może co do zasady ubiegać się o przyznanie statusu rezydenta długoterminowego w rozumieniu dyrektywy 2003/109.

76 W tych okolicznościach nie można zasadnie utrzymywać, że decyzja będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym może pozbawić córkę lub małżonkę Y. Iidy możliwości skutecznego korzystania z istoty praw związanych z ich statusem obywatela Unii lub stanowić przeszkodę w wykonaniu przysługującego im prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich (zob. ww. wyrok w sprawie McCarthy, pkt 49).

77 W tym zakresie należy przypomnieć, że czysto hipotetyczna perspektywa wykonania prawa do swobodnego przemieszczania się nie jest powiązana z prawem Unii na tyle, by uzasadnić zastosowanie jego postanowień (zob. wyrok z dnia 29 maja 1997 r. w sprawie C-299/95 Kremzow, Rec. s. I-2629, pkt 16). Odnosi się to także do czysto hipotetycznej perspektywy ograniczenia rzeczonego prawa.

78 Co się tyczy poruszonych przez sąd odsyłający praw podstawowych, w szczególności prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego oraz praw dziecka, przewidzianych, odpowiednio, w art. 7 i 24 karty, należy przypomnieć, że postanowienia karty skierowane są, na mocy jej art. 51 ust. 1, do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Zgodnie z art. 51 ust. 2 karty nie rozszerza ona zakresu stosowania prawa Unii poza kompetencje Unii ani nie ustanawia ona żadnych nowych kompetencji czy zadań dla Unii, jak również nie zmienia kompetencji i zadań określonych w traktatach. Zadaniem Trybunału jest zatem dokonywanie zgodnej z kartą wykładni prawa Unii w granicach kompetencji przyznanych tej ostatniej (zob. ww. wyrok w sprawie Dereci i in., pkt 71).

79 Aby ustalić, czy odmowa przez władze niemieckie przyznania Y. Iidzie „karty pobytu członka rodziny obywatela Unii" mieści się w granicach stosowania prawa Unii w rozumieniu art. 51 karty, należy między innymi zbadać, czy omawiane uregulowanie krajowe ma na celu wykonanie przepisu prawa Unii, jaki jest charakter tego uregulowania oraz to, czy zmierza ono ku realizacji celów innych niż te objęte prawem Unii, nawet jeżeli może ono w sposób pośredni wpływać na to ostatnie, a także to, czy istnieją przepisy prawa Unii regulujące daną dziedzinę w sposób szczególny lub mogące mieć dla niej znaczenie (zob. wyrok z dnia 18 grudnia 1997 r. w sprawie C-309/96 Annibaldi, Rec. s. I-7493, pkt 21–23).

80 Jakkolwiek § 5 FreizügG/EU, przewidujący wydanie „karty pobytu członka rodziny obywatela Unii", w sposób oczywisty ma na celu wykonanie prawa Unii, nie zmienia to faktu, że sytuacja skarżącego w postępowaniu głównym nie jest regulowana przez prawo Unii, ponieważ nie spełnia on przesłanek wymaganych do uzyskania tej karty na podstawie art. 10 dyrektywy 2004/38. Ponadto wobec niewystąpienia przez skarżącego w postępowaniu głównym z wnioskiem o przyznanie mu statusu rezydenta długoterminowego zgodnie z dyrektywą 2003/109 jego sytuacja nie wykazuje żadnego łącznika z prawem Unii.

81 W tych okolicznościach odmowa przez władze niemieckie wydania Y. Iidzie „karty pobytu członka rodziny obywatela Unii" nie mieści się w zakresie stosowania prawa Unii w rozumieniu art. 51 karty, wobec czego zgodność tej odmowy z prawami podstawowymi nie może być badana w świetle praw ustanowionych w tej karcie.

82 Zważywszy na powyższe, na zadanie pytanie należy odpowiedzieć, iż obywatel państwa trzeciego nie może domagać się przyznania mu prawa pobytu wywodzonego od obywatela Unii w przypadkach, które nie są uregulowane w dyrektywie 2004/38 i w których nie istnieje także żaden inny łącznik z postanowieniami prawa Unii dotyczącymi obywatelstwa.

W przedmiocie kosztów

83 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Obywatel państwa trzeciego nie może domagać się przyznania mu prawa pobytu wywodzonego od obywatela Unii w przypadkach, które nie są uregulowane w dyrektywie 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG, i w których nie istnieje także żaden inny łącznik z postanowieniami prawa Unii dotyczącymi obywatelstwa.

Podpisy